

Immunodiagnostyka

dr Agnieszka Pawełczyk

*Zakład Immunopatologii Chorób Zakaźnych i Pasożytniczych WUM
2016/2017*

Antygen

Sposób pobudzenia układu immunologicznego	•immunogeny •hapteny
Pochodzenie	•antygeny zewnętrzne •autoantygeny
Udział limfocytów Th w pobudzeniu odpowiedzi odpornościowej	•antygeny grasiczozależne •antygeny grasiczonieależne
Liczba epitopów na pojedynczej cząsteczce antygeny rozpoznawanych przez dane przeciwciało	•antygeny monowalentne •antygeny poliwalentne

Przeciwciała

```
graph TD; A[Przeciwciała] --> B[RÓŻNICE W BUDOWIE ŁAŃCUCHÓW CIĘŻKICH]; A --> C[AKTYWNOŚĆ];
```

RÓŻNICE W BUDOWIE ŁAŃCUCHÓW CIĘŻKICH

KLASY:

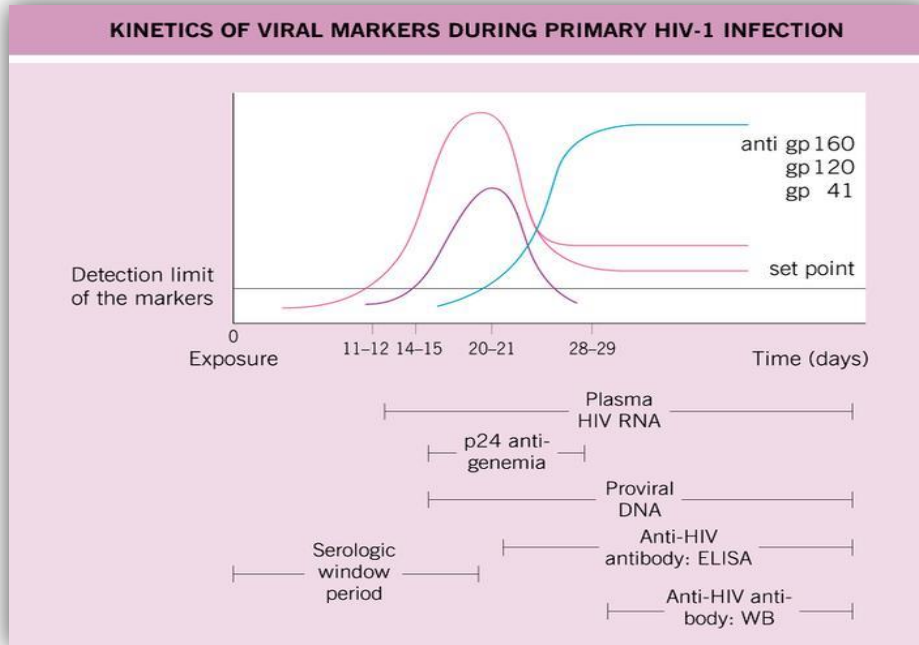
- IgA
- IgD
- IgE
- IgM
- IgG

AKTYWNOŚĆ

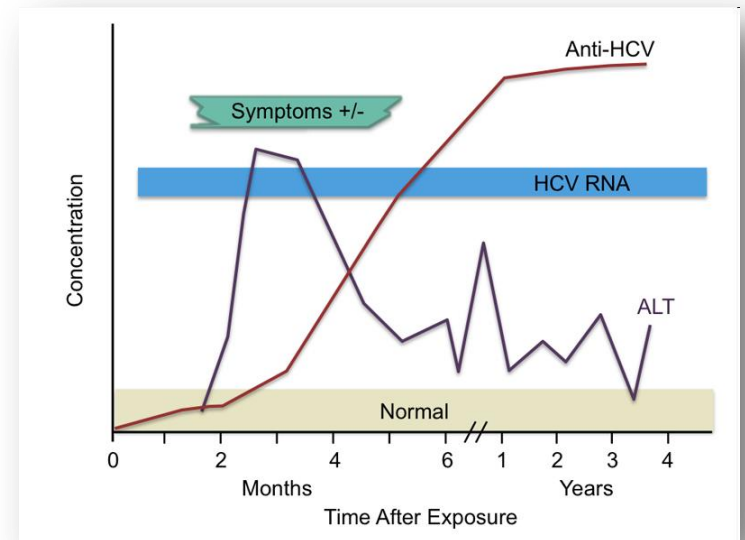
- antytoksyny
- precypityny
- lizyny
- opsoniny
- aglutyniny

Okienko serologiczne

HIV

HCV

Pamięć immunologiczna

zdolność układu immunologicznego do silniejszego i szybszego reagowania na każdy następny kontakt z danym antygenem, dzięki obecności komórek pamięci. Jest wynikiem stymulacji długo żyjących limfocytów B i T.

Reakcja krzyżowa

zachodzi gdy przeciwciała przeciwko jednemu antygenowi rozpoznają i wiążą się z podobnymi (kolejność aminokwasów, struktura przestrzenna) antygenami (np. w chorobach alergicznych).

Awidność

siła wiązania Ag poliwalentnego (mającego wiele epitopów) z kilkoma paratopami przeciwciała.

Zwiększa się wraz z czasem trwania choroby.

Czułość testu

Swoistość testu

Wyniki fałszywie (+)

Wyniki fałszywie (-)

Wyniki nieokreślone

Materiał biologiczny do badań immunodiagnostycznych

- surowica
- wymazy (np. ze zmian skórnych, gardła, nosa, ucha, oka)
- aspiraty (np. z jamy bębenkowej, z ropni, płynu wysiękowego, z zatok)
- płyn mózgowo-rdzeniowy
- bioptaty i wycinki
- mocz
- kał

Materiał nie nadający się do badania

- źle pobrane próbki
- próbka częściowo wylana;
- widoczna pleśń w próbce;
- zanieczyszczona substancjami pochodzenia zewnętrznego (substancje kontrastowe, barwniki, oleje);
- materiał pobrany jedną wymazówką do wielokierunkowego badania (bakterie tlenowe, beztlenowe, prątki, grzyby);
- materiały nie nadające się do badania w kierunku beztlenowców przy zleconym takim badaniu:
  - popłuczyny żołądkowe, mocz, kał, wymazy z nosa, oka, gardła, powierzchni skóry oraz środowiska zewnętrznego.

Dobór odpowiedniej metody zależy od:

**Rodzaju materiału
biologicznego**

Celu badania

**Miejsca występowania
poszukiwanego składnika**

**Wiarygodności testu i
jego wartości
diagnostycznej**

**Rodzaju poszukiwanego
składnika**

Czasu wykonania

**Spodziewanego stężenia
poszukiwanego składnika**

**Możliwości
technicznych**

Charakterystyka wybranych metod immunodiagnostycznych

Zastosowanie:

- 1. Diagnostyka chorób zakaźnych i inwazyjnych**
- 2. Określenie antygenów zgodności tkankowej (transplantologia i transfuzjologia)**
- 3. Ustalanie grup krwi (hematologia, transfuzjologia, transplantologia)**
- 4. Ustalanie poziomu wielu białek w płynach ustrojowych**
- 5. Ocena stanu czynnościowego układu immunologicznego**

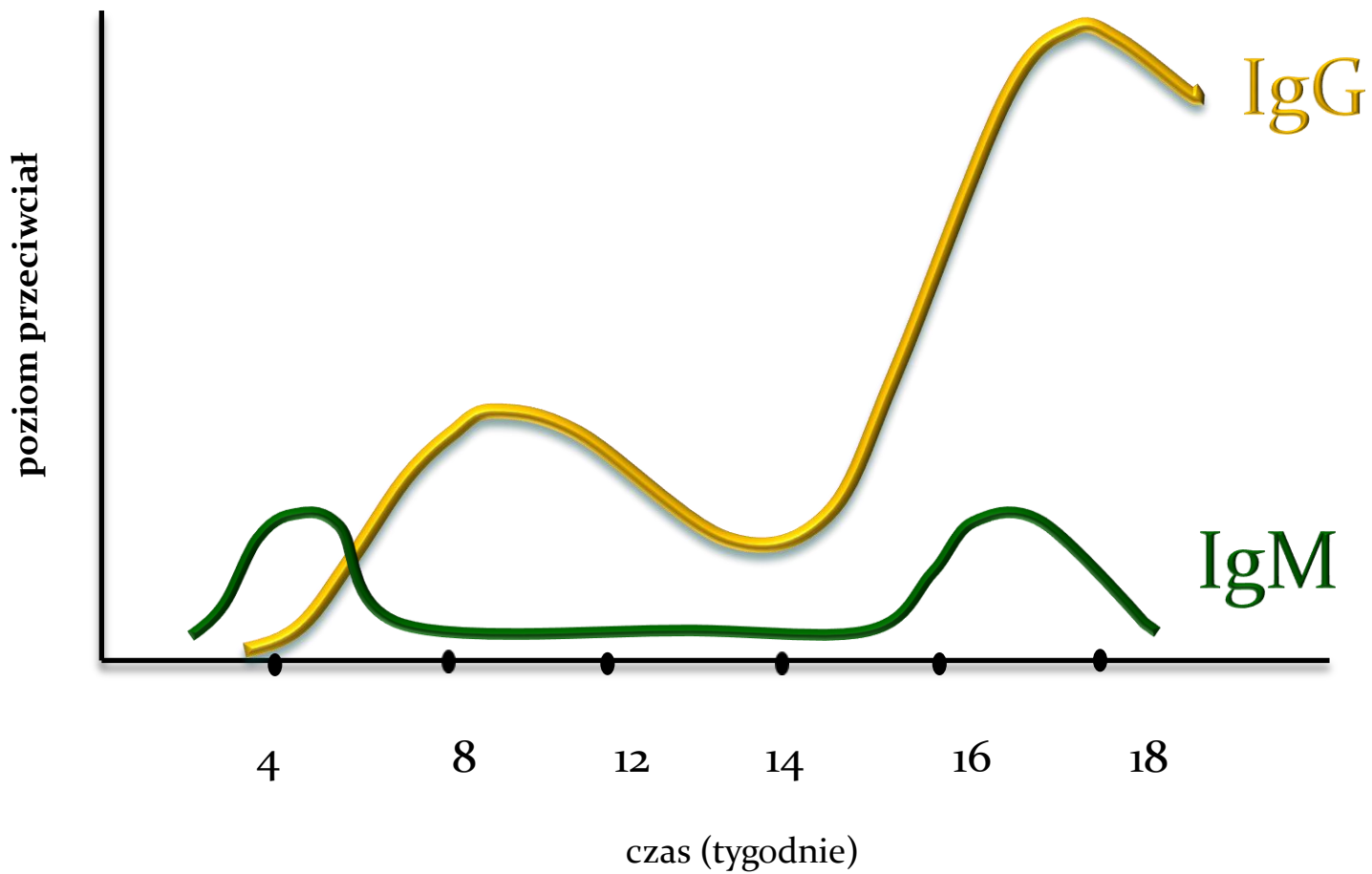
Diagnostyka serologiczna chorób zakaźnych

- jednorazowy lub dwukrotny pomiar stężenia przeciwciał swoistych (zakażenia wirusowe, przeciwciała poszczepienne)

- ocena dynamiki serologicznej – wielokrotne badanie stężenia przeciwciał w określonych, różnych odstępach czasu w zależności od rodzaju patogenu (metody ilościowe).

- ocena obecności zntygenów

PRZYKŁADOWA KINETYKA PRZECIWCIAŁ IgM i IgG

PRZYKŁADOWE WZORCE SEROLOGICZNE		ZNACZENIE
IgM	IgG	
-	-	brak zakażenia, brak odporności
-	+	przebyte zakażenie, czasami odporność/nie (gdy można rozwinąć zakażenie wtórne)
+	-	wczesna faza zakażenia
+	+	zakażenie

PRZYKŁADOWE WZORCE SEROLOGICZNE

ZNACZENIE

IgM

ALE...

SAJ SYTUACJE ODBIEGAJĄCE OD
PREZENTOWANYCH WZORCÓW

+

+

+

zakażenie

ALE...

Borrelia burgdorferi:

Toxoplasma gondii:

Wybrane rodzaje metod immunodiagnostycznych

- **Metody immunologiczne ze znacznikami**
  - immunoenzymatyczne
  - radioimmunologiczne
  - fluorescencyjne

- **Aglutynacja** (np. odczyn blokowania hemaglutynacji)

- **Precypitacja** (np. test kłaczkowania, immunodyfuzja, immunoelektroforeza)

- **Odczyn wiązania dopełniacza (OWD)**

Metody immunodiagnostyczne ze znacznikami

ELISA - ZASTOSOWANIE

ELISA	WYKRYWANIE	Przykład
POŚREDNIA	• toksyn bakteryjnych • antygenów wirusowych • przeciwciał	toksyny cholery, toksyny enteropatogennych szczepów <i>E. coli</i> , enterotoksyny <i>Staphylococcus aureus</i> , wirusów: rotawirusy, <i>Hepatitis</i> wirus, <i>Parainfluencae</i> wirus
BEZPOSREDNIA	• przeciwciał	<i>Salmonella</i> , <i>Yersinia</i> , <i>Brucella</i> , riketsji, <i>Vibrio cholerae</i> , <i>Mycobacterium tuberculosis</i> , <i>M. leprae</i> , <i>Legionella pneumophila</i> , <i>Borrelia burgdorferi</i> , <i>Treponema pallidum</i> , <i>Babesia microtii</i> , <i>Toxoplasma sp.</i> , <i>Toxocara sp.</i> , <i>Echinococcus sp.</i>

Zalety	Ograniczenia
Szybki	Reakcje krzyżowe
Czuły	-
Brak toksycznych związków	-
Niskie koszty	-
Tanie i trwałe odczynniki	-

RIA

Zastosowanie:

diagnostyka chorób zakaźnych:

- wirusowych: HIV, HBV, HCV, EBV
- bakteryjnych: *Treponema pallidum* ssp., *Legionella* sp., Chlamydia sp.
- pasożytniczych: *Toxoplasma* sp.

Zalety	Ograniczenia
Wysoka czułość	Specjalistyczny sprzęt
Wysoka swoistość	Specjalne środki ostrożności
Niskie koszty	-

WB (Western blot)

Zastosowanie:

diagnostyka zakażeń:

- wirusowych: HIV, *Herpes*, BSA (prion), HBV
- bakteryjnych: *Borrelia burgdorferi s.l.*

Zalety	Ograniczenia
Swoisty	Mogą zachodzić reakcje nieswoiste [wyniki fałszywie (+)]
Czuły (nawet 0,1 ng)	Mogą występować reakcje fałszywie (-)
-	Kosztowne
-	Wymagają dużej wprawy
-	Droga aparatura

FIA

Zastosowanie:

Diagnostyka zakażeń bakteryjnych (*Borrelia* sp., *Chlamydia* sp.) oraz zarażeń pasożytniczych (stadia rozwojowe pasożytów), badanie autoprzeciwciał w chorobach autoimmunizacyjnych

Zalety	Ograniczenia
Czuła	Czasochłonna
Swoista	Odpowiedni sprzęt do obserwacji wyniku

Cytometria przepływowa

Zastosowanie:

- Diagnostowanie i monitorowanie chorób, np.:
  - białaczki, chłoniaki;
  - wrodzone i nabyte niedobory immunologiczne;
  - choroby nowotworowe;
  - choroby płuc;
  - choroby autoimmunizacyjne;

Zalety	Ograniczenia
Szerokie zastosowanie	Czasochłonna
Analiza wieloparametrowa	Drogie odczynniki
Jednoczesne oznaczanie wielu antygenów (np. receptorów) w jednej próbce	Droga aparatura
Bardzo duża czułość	Wymagane duże doświadczenie
Bardzo duża swoistość	-
Bezpieczna	-

Metody immunodiagnostyczne bez znaczników

Aglutynacja

Zastosowanie:

diagnostyka mikrobiologiczna

- serologiczne typowanie szczepów bakteryjnych, np.: *Salmonella* spp., *Shigella* spp., *Yersinia* spp., *L. monocytogenes*, *P. aeruginosa*, *N. meningitidis*, *S. pneumoniae*, *S. agalactiae*, *S. pyogenes* itd.
- ustalanie zgodności tkankowej, grupy krwi

Zalety

Prosta

Szybka

Łatwy odczyt wyników

Niedroga

Stosunkowo wysoka
czułość

Immunodyfuzja

Zastosowanie:

diagnostyka mikrobiologiczna np.
wykrywanie toksyn bakteryjnych,
(enterotoksyny, toksyny błoniczej)

Zalety	Ograniczenia
Prosta	Niska czułość
Czuła	Długi czas oczekiwania na wynik
Niedroga	-
Bezpieczna	-
Gotowe zestawy	-
Szybka	-

Immuno-elektroforeza

Zastosowanie:

- diagnostyka chorób zakaźnych i pasożytniczych:
  - wykrywanie antygenów wirusowych, np.: HBVAgS;
  - wykrywanie antygenów bakteryjnych i grzybiczych w płynach ustrojowych, np.: *H. influenzae*, *N. meningitidis*, *E. coli* K1, *S. pneumoniae*, *S. agalactiae* oraz *Cryptococcus neoformans*
- diagnostyka grzybic narządowych, np.: kandydoza i aspergiloza;

OWD

Wykorzystuje zdolność dopełniacza do lizy kompleksu:

krwinka czerwona + swoiste przeciwciało

Przebieg testu:

I. UKŁAD TESTUJĄCY

surowica badana + antygen + dopełniacz

pozbawiona własnego dopełniacza

II. Inkubacja

III. SYSTEM WYKRYWAJĄCY

krwinki czerwone owcy + przeciwciała swoiste

Wynik OWD

Wykorzystuje zdolność dopełniacza do lizy kompleksu:

krwinka czerwona + swoiste przeciwciało

Wynik testu:

I. BRAK HEMOLIZY

Kompleks Ag-Ab-dopełniacz
=> BRAK „WOLNEGO” DOPEŁNIACZA

WYNIK
+

III. OBSERWOWANA HEMOLIZA

Nie powstał kompleks
=> JEST „WOLNY” DOPEŁNIACZ

WYNIK
-

OWD

Zastosowanie:

Diagnostyka chorób zakaźnych:

- wirusowych – grypa, cytomegalia, kleszczowe zapalenie mózgu i inne;
- bakteryjnych – kiła, leptospiroza, bruceloza, tularemia, listerioza i inne;
- grzybiczych – aspergiloza, kandydoza;

Diagnostyka chorób pasożytniczych np. toksoplazmoza,

Patogen	Test przesiewowy	Test potwierdzenia
EBV	IFA (złoty standard), ELISA/EIA	- WB, - awidność VCA IgG
HIV	- testy III generacji ELISA/EIA - testy IV generacji ELISA/EIA	- WB - PCR
HCV	- III generacji EIA/ELISA	- WB - RIBA - PCR

Diagnostyka molekularna vs immunodiagnostyka

	Testy serologiczne	Testy molekularne
Wykrywany materiał biologiczny	antygeny, przeciwciała	Materiał genetyczny patogenu, ale także ekspresja genów dla np. cytokin
Okienko diagnostyczne	tak	tak
Czułość	mniejsza	większa, co nie zawsze jest zaletą
Swoistość	mniejsza	większa (ale np. potrzebna analiza bioinformatyczna)
Koszt	Mniejszy pojedynczego badania	Większy, ale to się zmienia
Szybkość wykonania	zależy od rodzaju testu	zależy od rodzaju techniki
Zastosowanie	węższy zakres	Szeroki zakres
Trudność wykonania	problem dotyczy interpretacji wyniku	Problem dotyczy analizy wyniku

Dziękuję za uwagę